

TÜRKİYE’NİN FİLİSTİN GÜNDEMİ

BAHAR 2019

Mart – Nisan – Mayıs

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

2019

Türkiye'nin Filistin Gündemi: Bahar 2019

Gündem

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi

Araştırma ve İncelemeler Birimi

Haziran, 2019

COPYRIGHT © 2019

Bu yayının tüm hakları Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'ne aittir. Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi'nin izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Vizyon Siyasi Kalkınma Merkezi; siyasi kalkınma meselelerinde, karar almada ve demokratik değerlerin ve itidalli olma değerinin yüceltilmesinde uzman bir kaynak olmaya çalışan bir araştırma merkezidir.

Toplumlar inşa etmeleri, medeni ülkeler kurmaları ve kendi geleceklerini kendileri belirleme, - hürriyet-eşitlik-insanlık onurunu ayakta tutma ilkelerine dayalı bir demokrasi kurmaları için; bölgedeki fertlerin, cemaatlerin ve partilerin; siyasi güçlerinin ve imkânlarının geliştirilmesine ve şiddeti ve yandaşlığı bırakmaya yardımcı olan; ölçülü olma, çoğulculuk, itidalli olma, hoşgörü ilkelerinin manalarının derinleştirilmesi ve halkların (özellikle de Filistin Halkı) sosyal ve sivil haklarını kazanmalarına katkı sağlamak Merkez'in hedeflerindedir.

Vision Center for Political Development

İkitelli OSB Mah. Atatürk Blv. NO:54 Mahmut Torun İşmerkezi, K:7 D:20 34490, Başakşehir/İstanbul

Tel: +90 212 631 0107

www.vision-pd.org/tr

TÜRKİYE’NİN FİLİSTİN GÜNDEMİ

Bahar 2019 (Mart – Nisan – Mayıs)

İçindekiler

TÜRKİYE’DE FİLİSTİN ETKİNLİKLERİ.....	4
FİLİSTİN’DEKİ ETKİNLİKLER	7
THY'den Filistin hamlesi.....	9
RESMÎ AÇIKLAMALAR.....	9
"İİT'nin Kudüs için kurulduğunu unutursak Allah önünde hesap verimiz"	9
Bakan Zehra Zümrüt Selçuk: Türkiye Filistin'e teknik desteğe hazır	10
Golan Tepeleri üzerinde İsrail'in egemenliğini tanıyan ABD'ye tepkiler	10
ABD'nin Kudüs konusunda attığı tek taraflı adımların bir faydasını görmedik.....	12
NETANYAHU’YA TEPKİLER	12
Prof. Dr. Falk: İsrail Türkiye karşıtlarıyla iş birliğine gidecektir	12
İsrail’in Gazze’ye yönelik saldırıları	13
Doğu Kudüs’teki Yasadışı Yerleşim Faaliyetleri	14
Moldova’nın İsrail’deki Büyükelçiliğini Kudüs’e Taşıma Kararı	14
Makaleler	14

TÜRKİYE'DE FİLİSTİN ETKİNLİKLERİ

Filistin Toprak Günü

Emperyalizme ve Siyonizm'e Karşı Filistin Dostları üyesi bir grup, İstanbul'da bulunan İsrail başkonsolosluk binası önünde basın açıklaması yaptı. Grup adına konuşan Naz Şakar, Filistin Toprak Günü'nün Filistin halkıyla dayanışmanın sembolü haline gelen bir gün olduğunu söyledi.

Filistin halkının her 30 Mart'ta topraklarına sahip çıktığını ve siyonist oluşuma karşı mücadeleyi yükselttiğini anlatan Şakar, "Bugün burada, siyonist İsrail Konsolosluğu önünde 1976'da işgale karşı direnen ve işgal güçleri tarafından katledilen 6 yiğit Filistinli genci ve 30 Mart 2018'den beri her cuma günü Gazze sınırında düzenlenen eylemlerde geri dönüş hakkını savunurken Filistin toprağına sahip çıkarken siyonistlerce katledilen 200'e yakın Filistinliyi saygıyla anıyoruz." ifadelerini kullandı. Şakar, İsrail ile diplomatik, ekonomik ve askeri ilişkilerin kesilmesini istedi.ⁱ

Kudüs'ün daha önce hiçbir yerde görülmemiş gravürleri

Kültür A.Ş'den koleksiyonluk bir eser: Gravürlerle Kudüs. İrfan Dağdelen'in Kudüs Sancağı'nın ve bölgesinin dönem gravürlerinin derlenmesiyle yayına hazır hale getirilen eser geçmişten günümüze Kudüs'e dair çok özel gravürleri barındırıyor. Kalın kapak olarak basılan eser, Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak 3 dilde hazırlanarak satışa sunuldu. Eser İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kitap İstanbul satış noktalarında satışa sunuldu.ⁱⁱ

İsrailli ve Filistinli turistleri karanfillerle karşıladılar

Muğla'nın Bodrum ilçesine gelen ilk turist kafilesi karanfillerle karşılandı. İsrail ve Filistin'den gelen 180 turist, uçaktan iner inmez çiçekler ve lokumla karşılanınca şaşkınlıklarını gizleyemedi.

Milas-Bodrum Havalimanı'na, sezonun ilk turist kafilesi İsrail'in Tel Aviv kentinden geldi. İlk turist kafilesi, karanfillerle karşılandı.

Milas-Bodrum Havalimanı Dış Hatlar Terminaline, sezonun ilk turist kafilesi İsrail'in Tel Aviv kentinden geldi. İsrail'den gelen charter uçak, 180 turistle Milas-Bodrum Havalimanı'na iniş yaptı. Turistleri, acente yetkilileri kapıda karanfillerle karşıladı. Uçaktan iner inmez karanfillerle karşılanan turistler ise şaşkınlıklarını gizleyemedi. İlk kafilenin Bodrum'a gelmesiyle birlikte turizm sezonu erken başlamış oldu.

Konuyla ilgili kısa bir açıklama yapan Türsab Yetkilisi Yüksel Aslan "Tel Aviv'den gelen ilk charter uçak seferimiz bugün 180 turistle Bodrum - Milas havalimanına indi. Turistlerimiz İsrail ve Filistin kökenli, Bodrum ve Marmaris otellerini tercih ettiler. Nisan ayı boyunca İsrail'de bir bayram var bu bayram vesilesiyle 22 charter seferimiz olacak. Yani yaklaşık 4 bin turist gelecek bu şekilde. İsrail'den turistlerimiz son 2 yıldır geliyor. Misafirlerimiz daha çok Filistinli, İsrailli turist sayısı daha az" dedi.ⁱⁱⁱ

Kudüs Arap Ticaret ve Sanayi Odası ve Ankara Ticaret Odası İşbirliği Protokolü

Kudüs Arap Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Kamal Obedat, Filistin ile Ankara'nın ticaretini geliştirmeye zemin oluşturmak üzere Ankara Ticaret Odası (ATO) ile işbirliği protokolü imzalama önerisinde bulundu. Bu teklifi sıcak karşılayan ATO Yönetim Kurulu Başkanı Gürsel Baran, "Filistinli kardeşlerimizin yanındayız. Protokol imzalamak da dâhil her türlü adımı atmaya hazırız" dedi.

Kudüs Arap Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Kamal Obedat, Oda Genel Müdürü Louay Al-Husseini ve Filistin Büyükelçiliği Tarım, Ticaret ve Ekonomi Ataşesi Rana Abu Sibaa ile birlikte ATO Başkanı Gürsel Baran'ı makamında ziyaret etti.

Ziyarete konuşan Obedat, İsrail'in Filistin'e yönelik uygulamaya koyduğu politikalar nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları anlatarak, "Kudüs Arap Ticaret ve Sanayi Odası olarak içinde bulunduğumuz zor durumdan çıkmak için, Ankara Ticaret Odası ile ticaret başta olmak üzere her alanda gerçekleştirilecek işbirliğine temel teşkil edecek bir protokol imzalamak istiyoruz" dedi.^{iv}

Dünya Kudüs Günü Etkinlikleri

Mardin'de ve Diyarbakır'da Dünya Kudüs Günü vesilesiyle bir araya gelen vatandaşlar taşıdıkları Türkçe, Kürtçe, Arapça ve İngilizce dövizler ile ABD ve İsrail'e tepki gösterdi.^v

Özgür Kudüs Yürüyüşü

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın çağrısıyla on binlerce Filistin gönüllüsü 2010 yılında İsrail'in Gazze ablukasını kırmak için yola çıkan Mavi Marmara gemisinde İsrail askerlerinin ateş açması sonucu hayatını kaybedenleri anmak için bir araya geldi.

31 Mayıs 2019 Cuma günü Mavi Marmara katliamının yıl dönümünde düzenlenen Özgür Kudüs Yürüyüşü için toplanan Filistin gönüllüleri meşalelerle Mavi Marmara şehitlerinden bazılarının da metfun bulunduğu Edirnekapı Şehitliği'ne yürüdü.^{vi}

“Mavi Marmara anlaşması feshedilsin”

Şehitlikte kalabalığa seslenen İHH Genel Başkanı Bülent Yıldırım, “Şimdi diyoruz ki İsrail ahlaksızdır. Sözünde durmaz. Yalancıdır. Korkaktır. Mavi Marmara anlaşmasını imzaladı ama hiçbir sözünü tutmadı. İlaç bile gönderilemiyor. Gazzeliler, tuzlu su içmek zorundalar. Siyasilere sesleniyorum: Mavi Marmara anlaşmasını feshedin. Hamd olsun ki biz anlaşmayı hiç kabul etmedik. Ben biliyorum ki iktidarın da yüreği yanıyor. Bu anlaşmayı İsrail dostu Feridun Sinirlioğlu imzaladı. Böyle İsrail dostlarının görevde kalmaması lazım. İstifa etmesi lazım. Ya da görevden alınması lazım.” şeklinde konuştu.^{vii}

Kudüs Haftası Talebi

Kudüs, Mescid-i Aksa ve Osmanlı Devleti'nin bölgeye vakfettiği tarihi ve kültürel mirası korumak ve bu mirasın önemi konusunda toplumu bilinçlendirmek amacıyla faaliyet gösteren Mirasımız Derneği, Miraç Kandili'ni içine alan haftanın, "Kudüs Haftası" olarak kutlanmasını talep etti.^{viii}

Hepimiz Meryem'iz Etkinlikleri

Merhum Hacı Habibullah Geredevi Vakfı (HAGEV) ve Uluslararası Kudüs Eğitim Kültür ve Araştırma Derneği (UKEAD) "Hepimiz Meryemiz" projesi kapsamında Kudüs Gecesi düzenledi.

HAGEV ve UKEAD ortaklığında tertip edilen "Ümmetin Birlik ve Diriliş Günü Kudüs" isimli program hayli ilgi gördü. "Hepimiz Meryemiz" projesine destek sağlamak ve fakındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen gece, Emin Grup'un sponsorluğunda Sefaköy Evimevim Konferans Salonunda gerçekleştirildi.^{ix}

Cumhurbaşkanlığından Filistin paylaşımı

Cumhurbaşkanlığının Twitter hesabından Filistinlilerin videolu bayram mesajının yer aldığı bir paylaşım yapıldı.

"Gönlümüz bir soframız bir" etiketiyle paylaşılan videoda konuşan Gazzeli bir Müslüman, "Biz Filistin'in Gazze şehri sakinleri olarak, mübarek ramazan ayı dolayısıyla Sayın Cumhurbaşkanı olmak üzere, Türk hükümetine ve Türk halkına en iyi temennilerimizi yürekten gönderiyoruz. Mübarek ramazan ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan temennimiz, her zaman olduğu gibi Filistin davası ve Filistin halkının yanında olması, özellikle Gazze şehrine uzun yıllardır uygulanan ablukayı kaldırma çabasına devam etmesidir. Allah size bereket ve sağlık versin." ifadelerini kullandı.^x

Filistinli öğrencilerden Kudüs etkinliği

Sakarya Üniversitesi (SAÜ) Filistinli Öğrenci Topluluğunca "Filistin Bambaşkadır" adlı bir etkinlik düzenlendi.

SAÜ İlahiyat Fakültesi Konferans Salonunda yapılan etkinliğe Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem Yüce, Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fatih Savaşan, Genel Sekreter Yaşar Kahraman, İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet Bostancı ile akademisyenler ve öğrenciler katıldı. Kur'an tilaveti ve İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan etkinlik, Filistin öğrencilerin hazırladıkları tiyatro ve sinevizyon gösterileri ile devam etti.

Batman'da Kudüs konferansı

Türkiye Gaziler ve Şehit Aileleri Vakfı Batman Şubesi tarafından Turgut Özal Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde düzenlenen Kudüs konferansına öğrenci, öğretmen, okul idarecileri ve vatandaşlar katıldı. Konferansın sonunda, öğrenci, okul idarecileri ve vakıf üyeleri tarafından

Kudüs'e destek amaçlı bir video çekildi. Sosyal medyada büyük ilgi gören video, kısa süre içinde binlerce kişi tarafından izlenerek, paylaşıldı.^{xi}

FİLİSTİN'DEKİ ETKİNLİKLER

Eğitim-Bir-Sen heyeti Filistinli öğretmenlerle buluştu

İşgal altındaki Doğu Kudüs'ün banliyölerinden Ebu Dis Mahallesi'nde bulunan Kudüs Üniversitesi, Filistin Öğretmenler Birliği'yle ortaklaşa "Değerlerin İç İçe Yaşandığı Dünyada Öğretmen" başlıklı bir sempozyum düzenledi. Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen) Genel Başkan Yardımcısı Şükrü Kolukısa başkanlığındaki heyet sempozyumda Filistinli öğretmenlerle bir araya geldi. Sempozyuma Filistin Eğitim Bakan Vekili Basri Salih, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Temsilcisi Vasil Ebu Yusuf, Filistin Öğretmenler Birliği Genel Sekreteri Said Irzeykat, Kudüs Üniversitesi Rektörü İmad Ebu Kışık ile çok sayıda öğretmen katıldı.

Eğitim-Bir-Sen, Filistin Öğretmenler Birliği ile imzaladıkları protokol çerçevesinde birçok proje gerçekleştirmiştir.^{xii}

Türkiye Maarif Vakfı Filistin'de okul açacak

Türkiye Maarif Vakfı, işgal altındaki Batı Şeria'nın Ramallah kentinde anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde eğitim kurumları açacak.

Filistin Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Maarif Vakfı arasında eğitim ve öğretim iş birliği mutabakatı imzalandı. İki ülke arasındaki eğitim ve öğretim iş birliğinin geliştirilmesi amaçlanan mutabakatı Filistin Eğitim Bakanı Dr. Sabri Saydam ile Türkiye Maarif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Büyükelçi Dr. Hasan Yavuz imzaladı.

Mutabakat gereğince Türkiye Maarif Vakfı'nın kısa süre içinde Filistin'deki teknik, hukuki ve sosyal altyapı çalışmalarını tamamlamasının ardından ilk olarak anaokulu ile eylül ayında eğitime başlamasının hedeflendiği belirtildi.^{xiii}

Filistin'de Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) iftarı

Kamu kurumu olan Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), Filistin'in El-Halil şehrinde, iftar programı düzenledi. TBB'nin Türkiye ile Filistin yerel yönetimleri arasında dostluk bağlarının güçlendirilmesi ve kardeş şehir ilişkilerinin daha etkin hale getirilmesi amacıyla düzenlediklerini söylediği iftar halka açık düzenlendi.

İftira El-Halil Belediye Başkanı Tayseer Abu Sneh de katıldı. El-Halil'deki iftira, TBB yöneticilerinin yanı sıra Konya Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Uğur Altay, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Başkanı Hayrettin Güngör, Gaziantep Şahinbey Belediye Başkanı Mehmet Tahmazoğlu, Konya Selçuk Belediye Başkanı Ahmet Pekyatırmacı ile Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanvekili Mustafa Uzbaş da katıldı.^{xiv}

Filistin Türkiye Mezunları Derneğinden Ramallah'ta iftar

Filistin Türkiye Mezunları Derneği, işgal altındaki Batı Şeria'nın Ramallah kentinde yaklaşık 150 kişiye iftar verdi. Ramallah'ın Er-Reyhan bölgesinde verilen iftar yemeğine Türkiye'deki üniversitelerden mezun olmuş kişiler, Türkiye'nin Kudüs Başkonsolosluğundan yetkililer ile Filistin'deki farklı sektörlerden temsilciler katıldı.

Derneğin Başkanı Mahmud Matar AA muhabirine yaptığı açıklamada, her yıl düzenledikleri iftar programıyla Türk üniversitelerinden mezun olan Filistinlileri bir araya toplamayı ve aralarındaki ilişkileri canlı tutmayı amaçladıklarını söyledi. Düzenledikleri etkinliklerin iki ülke halkı arasındaki ilişkileri güçlendirdiğine işaret eden Matar, "Türk üniversitelerinde mezun olduk ve bu ülkeye her zaman sevgi ve samimiyetle bağlı kalacağız." dedi.

Matar, derneğin, iftar programlarının haricinde kültürel, sosyal ve insani yardım alanlarında başka etkinliklerinin de olduğunu vurguladı.^{xv}

Mirasımız Derneğinden Kudüs'te ramazan yardımı

Kudüs ve Civarındaki Osmanlı Mirasını Koruma ve Yaşatma Derneği (Mirasımız Derneği), ramazan ayı münasebetiyle ihtiyaç sahibi ailelere kumanya dağıtımını, nakdi yardım ve yetimlere bayramlık dağıtımını gerçekleştirdi. Dernek tarafından yapılan yazılı açıklamada Ramazan ayı boyunca yapılan faaliyetler ayrıntılı bir şekilde açıklandı.^{xvi} Aynı şekilde Kudüs ve işgal altındaki Batı Şeria ile Gazze'de yardım faaliyetlerinde bulunan çok sayıda dernekten biri olan Sadakataşı Derneği de bu sene Ramazan dolayısıyla Filistin'de yapmış oldukları faaliyetleri basına açıklamıştır.^{xvii}

Kudüs'te "Cam Üzerine Resim" Sergisi Açıldı

Kudüs Yunus Emre Kültür Merkezi, Filistin'deki sanat faaliyetlerine katkı sunmak amacıyla başta resim sergisi, konser ve şiir dinletileri gibi birçok alanda faaliyetler yürütüyor. Bu bağlamda Kudüs Yunus Emre Türk Kültür Merkezi ve İbrahimiye Koleji işbirliğiyle işgal altındaki Doğu Kudüs'te "Cam Üzerine Resim" sergisi açıldı.

Doğu Kudüs'teki Kudüs Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nin galerisinde açılan sergide, İbrahimiye Koleji'nde sanat öğretmeni olarak görev yapan Hale Bakri'nin cam üzerine yaptığı 40 resim sanatseverlerin beğenisine sunuldu. Aynı zamanda ressam olan Bakri'nin yaklaşık 2 yıllık çalışmasının ardından ortaya koyduğu eserlerin yer aldığı sergi tasavvuf temalı resimlerden oluşuyor. Katılımın yoğun olduğu sergide, Bakri'nin cam üzerine çizdiği resimler ziyaretçilerin beğenisini topladı.^{xviii}

Kudüs şimdi sinemada

Bir grup Filistinli çocuğun günlük hayatından kesitler sunan 'Kudüs'ün Işıkları' adlı belgesel film seyirciyle buluştu. Kudüs'te bir Ramazan gününü Filistinli çocukların hayatına dokunarak anlatan belgeselin galası Kudüs'te yapıldı.

Kudüs'ün Işıkları isimli belgeselin yönetmeni M. Abdülgafur Şahin, senaristi Melis Şahin'dir.

“Bu film ile Kudüs'te yaşanan bir Ramazan gününü perdeye yansıtarken seyircimizi Kudüs'ü ziyaret etmek konusunda teşvik edebilmeyi umuyoruz” diyen Yönetmen Şahin film fikrini şöyle anlattı: “Kudüs-ü Şerif'i ilk ziyaretimizi 2017 Ramazan ayında gerçekleştirmiştik. Orada sanki biz evimizden memleketimizden uzakta değildik. Şehrin yabancıları değildik. Duygularımızı aktarma yöntemimiz de sinema olduğundan filmin senaristi ve eşim Melis (Şahin) ile Kudüs Ramazan'ına dair bir film yapmaya karar verdik.”^{xix}

THY'den Filistin hamlesi

Türk Hava Yolları (THY), Filistin'e yeni turist kabilelerinin gelmesi için Filistin Turizm Bakanlığı ile iş birliğine hazır olduğunu duyurdu. Filistin Turizm Bakanı Rola Maayia, THY Orta Doğu Bölgesi Satış Başkan Yardımcısı Muhammed Fatih Durmaz'la işgal altındaki Batı Şeria'nın Beytüllahim kentinde bir araya geldi.

Filistin Turizm Bakanlığı verilerine göre, geçen yıl 130 bini aşkın Türk vatandaşı Filistin'i ziyaret etti.^{xx}

RESMÎ AÇIKLAMALAR

"İİT'nin Kudüs için kurulduğunu unutursak Allah önünde hesap veririz"

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatının (İİT) Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında, üye ülkelerin temsilcilerine hitap etti.

Toplantı kapsamında Türkiye'nin 2016'dan bu yana yürüttüğü İİT Zirve Dönem Başkanlığı'nı Suudi Arabistan'a devreden Bakan Çavuşoğlu, "Türkiye'nin başkanlığı süresince Kudüs'ün tarihi statüsünün korunması, İsrail'in aşırı ve ayırım gözetmeyen kuvvet kullanımıyla Gazze'de Filistinlilere karşı uyguladığı insanlık dışı ambargoyu ifşa etmek ve Filistinli sivilleri İsrail saldırılarından korumak amacıyla birlikte çaba gösterdik." şeklinde konuştu.

İİT üye ülkelerinin, coğrafi bütünlüğe sahip bağımsız ve egemen Filistin devletini kurmak için güçlerini birleştirmesinin "üzerlerine düşen tarihi bir sorumluluk" olduğunu vurgulayan Mevlüt Çavuşoğlu, şunları kaydetti:

"Müslüman dünyasını ilk kiblemizden mahrum kılmayı amaçlayan hiçbir gasba boyun eğmemeliyiz. İİT'nin Kudüs'ün tarihi statüsünü korumak amacıyla kurulduğunu unutmamalıyız. Eğer, Allah esirgesin bu tarihi sorumluluğu yerine getirmesek ve davamızı koruyamazsak, Allah ve ümmet önünde hesap veririz. Başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını öngörmeyen bir barış planının İİT topluluğu tarafından reddedileceğine eminim."^{xxi}

Bakan Zehra Zümrüt Selçuk: Türkiye Filistin'e teknik desteğe hazır

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, BM Cenevre Ofisi'nde devam eden Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 108. Uluslararası Çalışma Konferansı kapsamında Filistinli mevkidaşı Nasri Ebu Ceyş ile bir araya geldi.

Görüşmede, Türkiye'nin dost ve kardeş ülke Filistin'in her zaman yanında olduğunu belirten Selçuk, bu durumun Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde güçlü bir şekilde devam edeceğini vurguladı.

Filistin'e yönelik kalkınma yardımlarının devam edeceğini vurgulayan Selçuk, sosyal hizmetler alanındaki mutabakat zaptının tamamlanmasına yönelik çalışmaların devam ettiğini kaydetti.

Çalışma alanında bir işbirliği mekanizması kurulabileceğini ifade eden Selçuk, Filistin tarafının ihtiyaç duyabileceği konularda teknik yardıma hazır olduklarını dile getirerek Filistin heyetini Türkiye'ye çalışma ziyaretine davet etti.

Filistinli Bakan Nasri Ebu Ceyş ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Filistin'e olan güçlü desteğine müteşekkir olduklarını ve gösterdiği duruştan ötürü Filistin halkının takdirini topladığını söyledi.

Türkiye'nin mesleki eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında sahip olduğu benzersiz tecrübeden faydalanmak istediklerini belirten Ebu Ceyş, bu konudaki her türlü işbirliğine hazır olduklarını ifade etti.^{xxii}

Golan Tepeleri üzerinde İsrail'in egemenliğini tanıyan ABD'ye tepkiler

Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD Başkanı Donald Trump'ın Golan Tepeleri hakkında twitter'da yapmış olduğu açıklamaya İslam İşbirliği Teşkilatı'ndan yapmış olduğu konuşmada tepki gösterdi.

Erdoğan, "Dün Amerika Başkanı Trump'ın Golan Tepeleri ile ilgili talihsiz açıklaması bölgeyi yeni bir krizin, yeni bir gerilimin eşiğine getirmiştir. Golan Tepeleri 1967'den bu yana İsrail'in işgali altında bulunmaktadır. 1967 senesindeki İsrail işgali sadece bölgedeki Arapları değil Türkmenleri de kendi topraklarından göçe zorlamıştır. Türkiye'nin ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nın hassas bir meselede sessiz kalması emrivakilere boyun eğmesi düşünülemez. Golan Tepeleri'nin işgalinin meşrulaştırılmasına asla izin vermeyiz, veremeyiz. Bununla beraber Müslümanların huzurunu, bekasını, hayat hakkını hedef alan her kritik hadise her saldırı biz ve teşkilat için önemlidir. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın İslam dünyası ile tüm insanlığın geleceğini tehdit eden olaylar karşısında bigane kalması kayıtsız kalması düşünülemez. Bu hassas süreçte doğrudan bizi ilgilendiren hususlarda daha aktif daha girişken olmamız mesuliyet üstlenmemiş gerektir" diye konuştu.^{xxiii}

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Trump'ın, "Golan Tepeleri üzerinde İsrail'in egemenliğini ABD'nin resmen tanıdığını" ilan eden başkanlık kararını imzalamasına ilişkin, "Biz bu imzaya karşıyız, bu karara karşıyız. Bunu kabul etmemiz mümkün değil" dedi.

“Yanı başında da Netanyahu. Baştan söylüyorum. Biz bu imzaya karşıyız. Bu karara karşıyız. Bunu kabul etmemiz mümkün değil. Bugün Suriye rejimiyle ilişkilerimizin bu boyutta olması böyle bir kararı kabul etmemizi gerektirmez. Tam tersi Türkiye Cumhuriyeti her zaman ilkeli tutum sergilemiştir. Buralar Suriye’nin ve Suriye halkının topraklarıdır. Bu imza İsrail’in işgalini meşrulaştırmaz. Öyle görüyoruz ki Trump’ın bu imzası güya şu anda seçim öncesinde zor durumda olan Netanyahu’ya adeta bir seçim hediyesidir. Yolsuzlukla sorgulanan ve hukuk önünde hesap veren Netanyahu’ya bu sözde hediye bir faydası olmaz. Kendi halkını bile bölen ve bugün de Gazze’de görüyorsunuz, Gazze’yi bombardımana tutan bu zalime ne yaparsanız bir faydası yoktur. O yüzden Amerika’nın bu çabaları beyhudedir. Amerika’nın hukuk tanımaz, uluslararası hukuk tanımaz kararlarını biz kabul etmiyoruz. Uluslararası hukuku hiçe sayan ve Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayan adımları ardı ardına görmeye başladık. Önce büyükelçiliğini Kudüs’e taşıma kararı ve sürekli İsrail’in zulmüne verdikleri destek ve şimdi de Golan Tepelerinin işgaline meşruiyet kazandırma çabaları. Türkiye sonuna kadar bu konuda da gereğini yapacaktır, uluslararası camiayla da bir hareket edecektir. Çünkü tek taraflı atılan bu adımları biz desteklemiyoruz, doğru bulmuyoruz, kabul etmiyoruz. Birleşmiş Milletler dahil her platformda ne gerekiyorsa onu da yapacağız inşallah.”

Bugün ülkenin sorumluluğunun 781 bin kilometrekare topraklarıyla sınırlı olmadığını her platformda anlatmaya çalıştıklarını belirten Çavuşoğlu, Türkiye’nin 1,8 milyar ümmetin umudu olduğunu kaydetti.

Türkiye’nin tüm mağdurların ve mazlumların umudu olduğunu vurgulayan Çavuşoğlu, Müslüman olsun olmasın tüm mazlumların yanında olduklarını aktardı.^{xxiv}

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın ise Uluslararası hukukun, ülkelerin toprak bütünlüğünü garanti altına aldığını belirterek, şu ifadeleri kullandı: "ABD yönetiminin Filistin topraklarını işgal eden İsrail'in, Golan Tepeleri'ne yönelik hukuk dışı eylemlerini meşrulaştırmaya çalışması, işgal politikasına destek vermek ve çatışmaları derinleştirmek demektir."^{xxv}

CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Emekli Büyükelçi Ünal Çeviköz de, Twitter aracılığıyla yaptığı yazılı açıklamada, ABD’nin kararını kınadı ve AKP Hükümeti’nin yürüttüğü Suriye politikasıyla ABD ve İsrail’e bu adımı atma imkanı tanıdığını savundu. Çeviköz, “ABD’nin uluslararası hukuka ve Suriye’nin toprak bütünlüğüne aykırı olan bu kararı alabilmesinin altında yatan faktörlerden biri de Suriye’nin 2011 yılından bu yana küresel ölçekte tahribat yaratan bir iç savaşla zayıflatılmış olmasıdır. Suriye’nin zayıf düşürülmesinde AKP iktidarının büyük payı vardır” dedi.

CHP’nin BM kararlarında da belirtildiği üzere Golan Tepeleri’ni Suriye toprağı kabul ettiğini kaydeden Çeviköz, “CHP olarak Golan Tepeleri’nde İsrail egemenliğini tanımıyor ve Suriye’nin toprak bütünlüğüne komşuları başta olmak üzere bütün devletler tarafından saygı duyulması gerektiğini yineliyoruz” mesajını verdi.

Çeviköz, İsrail’in Gazze’de yürüttüğü askeri operasyonu “bölgedeki fay hatlarını zorlayan ve gerilimi tırmandıran başka bir gelişme olarak” kınadıklarını bildirdi.^{xxvi}

ABD'nin Kudüs konusunda attığı tek taraflı adımların bir faydasını görmedik

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: "ABD'nin Kudüs konusunda attığı tek taraflı adımların bir faydasını görmedik. ABD taraf tutuyor" ^{xxvii}

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: "Kudüs'ü, Filistin'i paraya değişen bir çözümü kabul etmemiz mümkün değil. Her şeyin paraya değişileceğinin Filistin ve Kudüs meselesinde işlemeyeceğini ABD ve İsrail'in anlaması gerekiyor" ^{xxviii}

NETANYAHU'YA TEPKİLER

Netanyahu twitterda yapmış olduğu bir paylaşımda "Türk gazeteciler ve hakimler hapisaneleri doldururken Türkiye'nin diktatörü Erdoğan, İsrail demokrasisine saldırıyor. Ne şaka ama!" ifadelerine yer vermişti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, sosyal medya hesabından kendisi hakkında mesnetsiz açıklamalarda bulunan İsrail Başbakanı Netanyahu'ya yanıt verdi. "Netanyahu kendine gel. Sen 7 yaşındaki çocukları katleden bir zalimsin" diyen Erdoğan, "Kendi iç seçimleriniz için bizi tahrik etmeyin. Yaptıklarınızın hesabını size uluslararası camiada soracağız" ifadesini kullandı. ^{xxix}

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın ise şu ifadelerle tepki gösterdi:

"Netanyahu, Araplar ve Müslümanlar hakkında ırkçı açıklamalar yaptıktan sonra kendisini ifşa ettiği için Cumhurbaşkanı Erdoğan'a saldırıyor. Onun yönettiği apartheid devleti Filistin topraklarını işgal ediyor, kadınları ve çocukları öldürüyor, Filistinlileri kendi topraklarında mahkûm ediyor. Yalanlar ve baskı suçlarınızı gizlemeyecek." ^{xxx}

Amerika İsrail Halkla İlişkiler Komitesi'nin (AIPAC) yıllık toplantısı

Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy, Washington'da dün başlayan Amerika İsrail Halkla İlişkiler Komitesinin (AIPAC) yıllık toplantılarına ilişkin bakanlığa yöneltilen soruya yazılı yanıt verdi.

"AIPAC yıllık toplantılarına katılan bazı ülke liderlerinin İsrail'deki büyükelçiliklerini Kudüs'e taşıyacakları yönünde sorumsuzca beyanlarda bulunmalarını endişeyle karşılıyoruz" ifadesini kullanan Aksoy, herhangi bir ülkenin İsrail nezdindeki büyükelçiliğini Kudüs'e taşımasının uluslararası hukukun açık bir ihlali olacağını altını çizdi. ^{xxxi}

Prof. Dr. Falk: İsrail Türkiye karşıtlarıyla iş birliğine gidecektir

California Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Richard Falk, İsrail'in bölgesinde güçlenen ülkeleri zayıflatmak istediğini belirterek, "Bu yüzden doğal rakibi olarak gördüğü Türkiye karşıtlarıyla iş birliğine gidecektir." dedi.

Yolsuzluk soruşturmalarıyla başı dertte olan İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun, 9 Nisan'da yapılacak erken seçim öncesi oy telaşına düştüğünü belirten Prof. Dr. Falk, "Gerek Netanyahu gerek muhalif lider Benny Gantz seçmenlere, Filistin konusunda ne kadar sert ve kararlı olduklarını göstererek politik olarak kendilerine avantaj sağlamaya çalışıyorlar." ifadesini kullandı.

ABD'deki bazı siyonist düşünce kuruluşlarının, Gatestone veya Middle East Forum gibi internet sitelerinin Türkiye için "diktatörlük" ifadelerini kullandıklarına dikkati çeken Falk, "Mısır veya Sisi için ise tek bir kelime dahi etmezler. Bu yüzden şu çok açıktır ki İsrail ve siyonizm gibi politik güçler, Türkiye'yi kendilerinin doğal rakibi olarak görüyorlar." ifadelerini kullandı.

Prof. Dr. Falk, İsrail Başbakanı Netanyahu'nun son yaptığı açıklamalarda, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı diktatör olarak tanımlamasının da aynı politikanın ürünü olduğunu kaydederek, şunları söyledi:

"2009'dan beri Erdoğan'ın Filistinlilere ve onların mücadelesine sempati duymasından ve desteklemesinden dolayı Türkiye ve İsrail arasında hep bir gerginlik var diye düşünüyorum. 2010'da bu durumun çözümü için taraflar arasında birçok görüşme yapmasına rağmen olumlu bir neticeye varılamamıştır. Her iki ülke arasında halihazırda birçok ticari ilişki ve ortaklık devam ediyor fakat siyasi olarak bu gerginliğin devam ettiğini söylemem gerekiyor. Ben şu andaki ekonomik ve diplomatik ilişkilerin bu halini muhafaza edeceğini düşünüyorum fakat politik olarak yakın zamanda bir iyileşme olmasını beklemiyorum."^{xxxii}

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları

İsrail ordusu, 4 Mayıs 2019 sabahı abluka altındaki Gazze Şeridi'ni bombaladı, içinde Anadolu Ajansı'nın ofisinin de bulunduğu binayı vurdu. AA ofisinin bombalanmasına Türk hükümeti sert tepki gösterdi.

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, "İsrail, yeni bir saldırganlık örneği göstererek Anadolu Ajansı'nın Gazze'deki ofisinin bulunduğu binayı vurmuştur. Bu saldırıyı şiddetle kınıyoruz" dedi.

Bir başka açıklamada ise İbrahim Kalın, "ABD'nin Golan Tepeleri kararı ve aynı saatlerde İsrail'in Gazze'yi bombalaması, barış karşıtı çatışmacı zihniyetin yeni bir tezahürüdür" ifadelerinde bulundu.

"ABD'nin Golan Tepeleri kararı ve aynı saatlerde İsrail'in Gazze'yi bombalaması, barış karşıtı çatışmacı zihniyetin yeni bir tezahürüdür. Kim tarafından desteklenirse desteklensin, işgal ve savaş politikaları gayr-ı meşrudur ve gayr-ı insanidir."^{xxxiii}

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş, da AA Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü Şenol Kazancı'yı arayarak İsrail ordusunun AA ofisinin de bulunduğu binayı vurması dolayısıyla geçmiş dileklerini ilettiler.^{xxxiv}

Gazze'deki Hilal

Bombardıman esnasında zarar gören bir hilal motifi sosyal medyada sıkça paylaşılmıştı. İsrail'in Gazze'de bombaladığı "hilal" motifi, Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra İslam aleminin en kutsal beldelerinden biri olan Eyüpsultan'da vatandaşlarla buluşturuldu. Hilal motifinin yanına yerleştirilen tanıtım levhasında, "4 Mayıs'ta İsrail'in Gazze'de bombaladığı hilal motifi, Eyüpsultan'da vatandaşlarla buluşuyor. Hilal, İslam'ın ve bağımsızlığımızın sembolüdür. İstiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un dediği gibi; Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal" yazıyor.

Ramazan ayında Eyüpsultan'a gelip, geçirdikleri bu güzel anları ölümsüzleştirmek isteyen vatandaşlar, Eyüpsultan Meydanı'nda kurulan hilal motifinden oluşan platform önünde bol bol hatıra fotoğrafı çekiyor.^{xxxv}

Doğu Kudüs'teki Yasadışı Yerleşim Faaliyetleri

İsrail'in işgal altında tuttuğu Filistin topraklarındaki yasadışı yerleşim faaliyetlerini mübarek Ramazan ayında da sürdürmesi insanlık dışı yüzünün yeni bir tezahürüdür.

İsrail son olarak Filistin Devleti'nin başkenti olarak tanıdığımız Doğu Kudüs'te 800'den fazla ilave konut inşasına izin vermekle Filistin halkının haklarını gaspetmeyi sürdürmüştür.

Temel insan haklarını ve uluslararası hukuku hiçe sayan İsrail'in, Kudüs'ün statüsünü aşındırmayı ve iki devletli çözüm vizyonunu tahrip etmeyi hedefleyen kararlarına dur demek vakti artık gelmiştir.

Filistin'de tarihin yeniden yazılmasını, adaletin ekonomik çıkarlara değişilmesini, haysiyet ve meşruiyetin gözardı edilmesini asla kabul etmeyeceğiz. Filistinli kardeşlerimize ve Filistin'in haklı davasına desteğimizi daima sürdüreceğiz.^{xxxvi}

Moldova'nın İsrail'deki Büyükelçiliğini Kudüs'e Taşıma Kararı

Moldova'nın İsrail'deki Büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınacağına ilişkin haberleri derin endişeyle karşılıyoruz. Filistin meselesinin adil ve kalıcı bir çözüme kavuşturulması bakımından kilit önem taşıyan Kudüs'ün statüsü konusunun iç politika mülahazalarıyla uluslararası hukuk hilafına istismar edilmesini son derece yadırgıyoruz.

Uluslararası toplumun tüm üyelerini, Kudüs hakkında kabul edilmiş Birleşmiş Milletler kararlarına riayet etmeye, Kudüs'ün tarihi ve hukuki statüsüne saygı göstermeye ve bölgemizin istikrarını tehlikeye atacak sorumsuz adımlardan kaçınmaya davet ediyoruz.^{xxxvii}

Makaleler

Prof. Dr. Hayrettin Karaman Yeni Şafak'taki köşesinde "Kudüs aaah Kudüs!" başlıklı bir yazı kaleme almış ve Lübnan Müslüman Alimler Heyeti'nin altını çizdiği Kudüs'te yaşanan durumlarla ilgili acilen alınması gereken önlemleri aktarmıştır.^{xxxviii}

Kendisini Sosyalizm'in bir aracısı olarak tanımlayan Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan köşe yazısında İhsan Çaralan, Trump'ın Golan Tepelerini ilhak etmesi ve Filistin meselesinin çözümüne dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Söz konusu yazıdan alıntılar aktarıyoruz.

“Erdoğan'ın sorunu, “Türkiye'nin ve İslam İşbirliği Teşkilatının (İİT) davası” olarak ortaya koyması, bir yandan Filistin sorununu “İslam sorunu”na daraltırken öte yandan da Türkiye ve İran arasındaki “İslam'ın kurtarıcılığı” rekabetini de kışkırtan bir çizgiye çekmek olarak biçimlenmektedir.

Oysa Filistin sorununun son 70 yıllık gelişme seyri göstermektedir ki; “laik ve demokratik bir Filistin davası”, 60'lı 70'li yıllarda, Arap rejimlerinin bütün “Arap-İslam davası” çizgisine çekme gayretlerine karşın, dünya demokratik kamuoyunun desteği ile tüm insanlığın davası olarak ilerlemiştir. Ama son 30 yılda Filistin davası, “laik ve demokratik bir Filistin” yerine “İslamcı bir Filistin” girişimleriyle bölünmüş; Gazze Müslüman Kardeşçi Hamas'ın yönetimine geçerken, Batı Şeria ise güçten düşen el Fetih'in Arap rejimleri ve batılı emperyalistlerle kötü uzlaşmalar yapan liderlerinin kontrolünde bir yönetime dönüşmüştür.

Cumhurbaşkanı'nın, sorunu “Türkiye ve İİT'nin sorununa” indirgeyen tutumu ise Filistin davasının getirildiği (Sıkıştırıldığı demek daha doğru) son noktayı göstermesi bakımından ibret vericidir.

Bugün Filistin davasının yeniden güç kazanmasının ön şartı da sorunun bir “Türkiye-İİT sorunu” olmaktan çıkarılarak, dünya demokratik kamuoyuyla dayanışma, bölge halklarıyla barış içinde yaşayan, “Birleşik, Laik ve Demokratik bir Filistin” davası olarak yeniden ayağa kaldırılmasından geçmektedir.”^{xxxix}

ⁱ http://konhaber.com/haber-filistin_toprak_gunu-976263.html 30.03.2019

ⁱⁱ <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/hayat/kudusun-daha-once-hicbir-erde-gorulmemis-gravurleri-2033735?page=1> 27.03.2019

ⁱⁱⁱ <http://guneyege.net/israilli-ve-filistinli-turistleri-karanfillerle-karsiladilar/> 02.04.2019

^{iv} <https://www.sabah.com.tr/ankara-baskent/2019/04/27/kudus-ten-atoya-isbirligi-onerisi> 27.04.2019

^v <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/05/31/mardinde-dunya-kudus-gununde-israile-tepki-yuruyusu-yapildi> 31.05.2019

^{vi} <https://www.yenisafak.com/hayat/kudusun-ozgurlugu-icin-yuruyecekler-3473186> 31.05.2019

^{vii} <http://www.haber7.com/guncel/haber/2865703-kudusun-ozgurlugu-icin-yuruduler/?detay=1> 01.06.2019

^{viii} <https://www.haberler.com/mirasimiz-dernegi-nden-kudus-haftasi-talebi-11830569-haberi/> 13.03.2019

^{ix} <https://www.haberler.com/emin-grup-tan-kudus-gecesi-11850033-haberi/> 18.03.2019

^x <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaşkanligindan-filistin-paylasimi/1495591> 02.06.2019

^{xi} <https://www.haberler.com/turkiye-gaziler-ve-sehit-aileleri-vakfi-kudus-11839391-haberi/> 15.03.2019

^{xii} <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/egitim-bir-sen-heyeti-filistinli-ogretmenlerle-bulustu/1431650> 27.03.2019

^{xiii} <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiye-maarif-vakfi-filistinde-okul-acacak-665872.html> 19.03.2019

^{xiv} <https://t24.com.tr/haber/turkiye-belediyeler-birligi-nden-filistin-de-iftar-sadece-akp-li-belediye-baskanlari-goturuldu.824211> 03.06.2019

^{xv} <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-turkiye-mezunlari-derneginden-ramallahta-iftar/1495746> 03.06.2019

^{xvi} <https://www.haberler.com/mirasimiz-derneginden-kudus-te-ramazan-yardimi-12115382-haberi/> 04.06.2019

^{xvii} <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sadakatasi-derneginden-kudus-te-ramazan-yardimi/1495118> 01.06.2019

^{xviii} <https://www.haberler.com/kudus-te-cam-uzerine-resim-sergisi-acildi-11820163-haberi/> 09.03.2019

^{xix} <https://www.yenisafak.com/hayat/kudus-simdi-sinemada-3473659> 04.06.2019

- xx <https://www.ahaber.com.tr/gundem/2019/05/26/thyden-onemli-filistin-hamlesi> 26.05.2019
- xxi <https://www.yeniakit.com.tr/haber/iitnin-kudus-icin-kurulduğunu-unutursak-allah-onunde-hesap-veririz-777684.html> 30.05.2019
- xxii <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-zehra-zumrut-selcuk-turkiye-filistine-teknik-destege-hazir-419055.html> 12.06.2019
- xxiii <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/erdogan-golan-tepelerinin-iskalinin-mesulasti-41158215> 22.03.2019
- xxiv <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/son-dakika-ibrahim-kalin-baris-karsiti-catismaci-zihniyetin-yeni-bir-tezahurudur-4125743/> 25.03.2019
- xxv <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ibrahim-kalindan-trumpin-golan-tepeleri-aciklamasina-tepki/1425243> 21.03.2019
- xxvi <https://www.amerikaninsesi.com/a/trump-in-golan-tepeleri-kararina-ankara-dan-tepki/4847217.html> 25.03.2019
- xxvii <https://www.haberler.com/disisleri-bakani-cavusoglu-abd-nin-kudus-konusunda-12143553-haberi/> 14.06.2019
- xxviii <https://www.haberler.com/disisleri-bakani-cavusoglu-kudus-u-filistin-i-12143573-haberi/> 14.06.2019
- xxix <https://www.yenisafak.com/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-netanyahuya-yanit-3451199> 13.03.2019
- xxx <https://www.timeturk.com/ibrahim-kalin-dan-netanyahu-ya-erdogan-tepkisi/haber-1055242> 13.03.2019
- xxxi <https://www.trthaber.com/haber/gundem/disisleri-bakanligi-kudus-ile-ilgili-sorumsuzca-beyanlardan-endise-duyuyoruz-409602.html> 25.03.2019
- xxxii <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-turkiye-karsitlariyla-is-birligine-gidecektir/1431246> 27.03.2019
- xxxiii <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/son-dakika-ibrahim-kalin-baris-karsiti-catismaci-zihniyetin-yeni-bir-tezahurudur-4125743/> 25.03.2019
- xxxiv <https://www.karar.com/dunya-haberleri/son-dakika-israil-aa-ofisinin-de-icinde-bulundugu-binayi-vurdu-1200876> 04.05.2019
- xxxv <https://www.haberler.com/eyupsultan-da-gazzeli-ramazan-hatirasi-12084400-haberi/> 25.05.2019
- xxxvi http://www.mfa.gov.tr/no_155_-israil-in-dogu-kudusteki--yasadisi-yerlesim-faaliyetleri-hk.tr.mfa 01.06.2019
- xxxvii http://www.mfa.gov.tr/no_169_-moldova-nin-buyukelciligini-kudus-e-tasima-karari-hk.tr.mfa 13.06.2019
- xxxviii <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/kudus-aaah-kudus-2049645> 15.03.2019
- xxxix <https://www.evrensel.net/yazi/83599/laik-demokratik-bir-filistin-talebine-donmeden-cozum-yok> 23.03.2019